

Tilburg University

Tweejarige master Medische Psychologie

Pouwer, F.

Published in:
Psychologos

Publication date:
2011

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):
Pouwer, F. (2011). Tweejarige master Medische Psychologie: een nieuwe opleiding voor een al langer bestaand beroep. *Psychologos*, 2, 10-13.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Tweejarige master Medische Psychologie: een nieuwe opleiding voor een al langer bestaand beroep

Door Dr. F. Pouwer*

Inleiding

In 2008 heeft het Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid (WIV) een groot onderzoek uitgevoerd in 159 Belgische gemeenten¹. Op basis van loting werden 6 000 huishoudens uitgenodigd om deel te nemen aan deze nationale gezondheidsenquête. In totaal hebben uiteindelijk 11250 personen de gelegenheid gekregen om hun eventuele gezondheidsproblemen mee te delen. Uit dit onderzoek bleek dat 94% van de personen tussen de 15 en 24 jaar de eigen gezondheid als "goed" omschrijft. Dit percentage daalt met het toenemen van de leeftijd: 84% voor de mensen tussen 35-44 jaar, 61% voor personen tussen de 65-74 jaar. Bij personen van 75 jaar of ouder beoordeelt de helft (52%) de gezondheid als goed¹. De chronische aandoeningen die het meest frequent gerapporteerd werden zijn bij mannen: lage rugproblemen (15%), allergie (12%), hoge bloeddruk (11%), artrose (9%) en nekproblemen (7%). Bij vrouwen lage rugproblemen (19%), artrose (17%), allergie (14%), hoge bloeddruk (14%) en nekproblemen (12%). Voor de bevolking van 65 jaar of ouder zien de cijfers er als volgt uit. Van de oudere mannen rapporteerde 34% hoge bloeddruk, 27% artrose, 24% lage rugproblemen, 15% prostaatklachten, 14% nekproblemen, 13% reumatoïde artritis, 11% chronisch longlijden, 11% diabetes, 9% permanent letsel door een ongeval en 9% een allergie. De percentages lagen bij de oudere vrouwen iets hoger: 50% rapporteerde artrose, 39% hoge bloeddruk, 37% lage rugproblemen, 26% reumatoïde artritis, 23% osteoporose, 22% nekproblemen, 14% incontinentie (urine), 13% staar, 11% allergie en 11% chronische angst¹.

Uit het rapport blijkt tevens dat veel Belgen te dik zijn. Bijna de helft van de volwassen bevolking heeft een BMI van 25 of meer (54% van de mannen en 40% van de vrouwen), wat gelijk staat aan overgewicht,

14% is echt zwaarlijvig (BMI \geq 30). Wat verontrustend is, is dat al 18% van de jongeren van 2 tot en met 17 jaar overgewicht heeft. In de leeftijdsgroep 5 tot 9 jaar is dat zelfs 22%. Dit is extra verontrustend omdat overgewicht bij kinderen vaak blijvend is en dus bijdraagt aan de epidemie van overgewicht bij volwassenen¹.

Bovengenoemd rapport is ook voor psychologen van belang. Bij het zoeken naar oplossingen die helpen overgewicht te verminderen kunnen psychologen immers een belangrijke rol spelen: de belangrijkste determinanten van overgewicht zijn immers gedragsfactoren zoals eetgedrag (kwaliteit en kwantiteit van voeding) en fysieke activiteit.

Een ander belangrijk gegeven voor psychologen is dat het hebben van een (chronische) aandoening een behoorlijke impact kan hebben op het emotioneel welbevinden van mensen. Bijvoorbeeld: uit onderzoek is bekend dat het hebben van diabetes het risico op depressie verdubbelt². Dit betekent dat 10% van de diabetespatiënten kampt met depressieklachten en zelfs 10% lijdt aan een majeure depressie. Het hebben van een depressie heeft niet alleen een sterk negatieve invloed op de kwaliteit van leven van diabetespatiënten, onderzoek heeft aangetoond dat depressieve diabetespatiënten minder actief zijn dan diabetespatiënten zonder depressie, minder gezond eten en vaker verhoogde bloedsuikerwaardes hebben. Resultaten van longitudinale studies laten zien dat depressie het risico op hart- en vaatziekten en zelfs mortaliteit aanzienlijk verhoogd. Anderzijds is gebleken dat depressieve mensen, of mensen die veel stressklachten ervaren een verhoogd risico hebben om diabetes te ontwikkelen^{3,4}.

* Dr. F. Pouwer, Departement of Medische Psychologie & Neuropsychologie, Tilburg University, Tilburg. Box 90153, 5000 LE, The Netherlands. E-mail: f.pouwer@uvt.nl.

1. http://www.belgium.be/nl/publicaties/publ_gezondheidsenquête-2008-rapport-1.jsp
2. Pouwer F., Geelhoed-Duijvestijn P.H., Tack C.J., Bazelmans E., Beekman A.J., Heine R.J., Snoek F.J.. Prevalence of comorbid depression is high in outpatients with Type 1 or Type 2 diabetes mellitus. Results from three outpatient clinics in the Netherlands. *Diabet Med.* 2010;27(2):217-24.
3. Pouwer F., Kupper N., Adriaanse M.C.. Does emotional stress cause type 2 diabetes mellitus? A review from the European Depression in Diabetes (EDID) Research Consortium. *DiscovMed.* 2010;9(45):112-8.
4. Knol M.J., Twisk J.W., Beekman A.T., Heine R.J., Snoek F.J., Pouwer F.. Depression as a risk factor for the onset of type 2 diabetes mellitus. A meta-analysis. *Diabetologia.* 2006;49(5):837-45.

Het vakgebied Medische Psychologie

Medische psychologie kan gedefinieerd worden als het werkveld waarin de relatie tussen psychologisch welbevinden en fysieke gezondheid van mensen (kinderen en volwassenen) centraal staat. Het is een verbijzondering van verschillende subdisciplines in de psychologie: klinische psychologie, ontwikkelingspsychologie, functionele en sociale psychologie. In de afgelopen decennia zijn medisch psychologen in toenemende mate patiënten met lichamelijke klachten gaan begeleiden en behandelen. In het begin ging het vooral om patiënten bij wie een arts geen lichamelijke oorzaak voor de klachten kon vaststellen. Vervolgens werd geconcludeerd dat de klachten wel eens een psychologische oorzaak zouden kunnen hebben: daarom werd een psycholoog ingeschakeld. Later zijn psychologen zich gaan specialiseren in het begeleiden van mensen met een ernstige, vaak levensbedreigende aandoening, zoals kanker. Binnen de universiteiten die artsen opleiden, geven psychologen nu onderwijs in communicatievaardigheden. Medisch psychologen geven ook colleges over de medisch psychologische aspecten van verschillende aandoeningen. Tot slot is het wetenschappelijke onderzoek op het gebied van de medische psychologie de afgelopen 30 jaar sterk gegroeid. Tegenwoordig hebben veel ziekenhuizen en medische centra die aan een universiteit verbonden zijn verschillende psychologen in dienst. Deze medische psychologen hebben meestal een opleiding tot klinisch psycholoog gevolgd. De meest recente trend is dat er opleidingen tot medisch psycholoog ontstaan. In dit artikel zal de tweejarige master medische psychologie van de Universiteit van Tilburg beschreven worden om de lezers van Psychologos op de hoogte te brengen van deze nieuwe, relevante ontwikkeling binnen de uitgebreide toepassingsgebieden van de psychologie.

Tweejarige master Medische Psychologie, Universiteit van Tilburg

De tweejarige masteropleiding Medische Psychologie van de Universiteit van Tilburg is van start gegaan in september 2006 en is in juli 2010 opnieuw geaccrediteerd voor een periode van zes jaren. Deze masteropleiding onderscheidt zich van andere masteropleidingen in de psychologie doordat studenten veel kennis op doen over de fysiologie van verschillende aandoeningen. De opleiding kent een jaarlijks gelimiteerde instroom van ongeveer 40 studenten.

In 2011 zal dit aantal naar verwachting verhoogd worden tot 50 à 60 studenten. Toelating geschiedt op basis van selectie, waarover later in dit artikel meer informatie gegeven zal worden.

De visitatiecommissie die in het kader van de heraccreditatie de opleiding in mei 2010 bezocht, concludeerde: *"De opleiding is stevig ingebed in een onderzoeksgroep van internationaal niveau en staat organisatorisch goed op de rails. De intensieve samenwerking tussen psychologen en artsen is een uniek en waardevol kenmerk van de opleiding. Deze omstandigheid biedt de studenten uitstekende condities voor het combineren van onderzoek en klinische praktijk. De opleiding Medische Psychologie aan de UvT is een voorbeeld voor andere universitaire opleidingen. Er wordt intensief en goed gewerkt, door studenten, staf, ondersteunende diensten en management. De scripties van de studenten zijn boeiend en geven een beeld van de zorgvuldigheid waarmee deze wetenschappelijke productie wordt begeleid en verzorgd. Docenten geven met bevoegenheid onderwijs."* (QANU, eindrapport Medische Psychologie, 2010, p 7).

Opzet van de studie Medische Psychologie

In de figuur hieronder wordt de opzet van de tweejarige master Medische Psychologie schematisch weergegeven. Leidend principe is dat studenten opgeleid worden tot *scientist-practitioners*, medisch psychologen die in de kliniek patiënten kunnen begeleiden, maar tevens zelfstandig wetenschappelijk onderzoek kunnen verrichten.

De inhoud van het eerste jaar van de studie

Het eerste jaar bestaat uit verschillende cursussen die er voor zorgen dat studenten zich ontwikkelen tot een *"scientist-practitioner"*, een wetenschapper en clinicus op medisch psychologisch gebied. De cursus "diagnostiek Medische Psychologie" is bijvoorbeeld sterk gericht op het werken in de klinische praktijk. In deze cursus krijgen de studenten inzicht in het diagnostisch proces aan de hand van ziektebeelden waar de medisch psycholoog mee te maken krijgt. Studenten leren bijvoorbeeld hoe een diagnose gesteld kan worden en hoe de gangbare diagnostische instrumenten in de medisch psychologische setting worden gebruikt. Na het volgen van de cursus zijn studenten in staat een anamnese/intake uit te voeren, kunnen zij een gestructureerd interview afnemen, maar ook persoonlijkheidsonderzoek uitvoeren. Studenten leren werken met de veelgebruikte DSM-IV classificatie. Testdiagnostiek, neuropsychologisch onderzoek, IQ testen en projectieve

Master Medische Psychologie: regulier programma 2011-2012

Masterjaar 1

Diagnostiek medische psychologie	Advanced scientific skills for the medical psychologist
Medical psychology-1: theory and research	Behandelingsmethoden en klinische vaardigheden
Pediatrie en pediatrie psychologie	Klinische neuropsychologie
Ziekteleer	Psychofarmacologie medische psychologie
	Psychosomatic models of explanation

Masterjaar 2

Klinische stage medische psychologie
Master's thesis medische psychologie

technieken zullen ook aan de orde komen. De casuïstiek die in deze cursus gebruikt wordt, is ontleend aan de medische setting.

In de cursussen "Theory and research", "Psychosomatic models of explanation" en "Advanced scientific skills" ontwikkelen de studenten hun vaardigheden als wetenschappelijk onderzoeker. Zij raken bekend met de verschillende onderzoeksmethoden, statistiek; zij leren literatuuronderzoek verrichten, kritisch lezen en worden getraind in het werken met statistiekprogramma's en het schrijven van een wetenschappelijke tekst. Het leerdoel van de cursus "Psychosomatic models of explanation" is bijvoorbeeld dat studenten leren begrijpen hoe verschillende biologische mechanismen de relatie tussen psychologische factoren en het ziek worden en ziekteprogressie kunnen verklaren. In deze cursus worden bijvoorbeeld "genome wide association studies" behandeld en komt het relatief nieuwe vakgebied van de psychoneuroimmunologie aan de orde.

De cursus ziekteleer heeft vooral tot doel dat studenten meer inzicht krijgen in de fysiologische, pathologische en psychologische aspecten van vier veel voorkomende groepen aandoeningen: kanker, cardiovasculaire aandoeningen, longziekten en *diabetes mellitus*. Verder krijgen de studenten Medische Psychologie tijdens deze cursus meer inzicht in de denk- en werkwijze van artsen. Alle modules van ziekteleer worden gezamenlijk verzorgd door artsen en psychologen.

In de cursus "Pediatrie en pediatrie psychologie" verwerven de studenten kennis over diverse aandoeningen bij kinderen en de samenhang tussen deze aandoeningen en psychosociale problematiek bij kinderen en adolescenten. Pediatrie aandoeningen waar onder andere aandacht voor is tijdens de cursus zijn: astma, kanker, darmafwijkingen, *cystic fibrosis* en diabetes bij kinderen. In deze cursus komen fysiologie en groei, neonatologie, maar ook cardiovasculaire aandoeningen bij kinderen aan bod. Studenten vergaren ook kennis op het gebied van functionele klachten bij kinderen, overgewicht bij kinderen, eetproblemen en problemen rondom zindelijkheid. Vanzelfsprekend komen ook het gezinsfunctioneren, de invloed van *peers* (leeftijdsgenoten), communicatie met kinderen en ethische aspecten aan bod in deze cursus.

In de cursus neuropsychologie zal uitgebreid stilgestaan worden bij de diagnostiek, symptomatologie en behandeling van de meest voorkomende neurologische aandoeningen. Er zal vooral aandacht worden besteed aan die ziekten van het centrale zenuwstelsel die relatief vaak voorkomen en daarnaast gepaard gaan met stoornissen in cognitie, emotie en gedrag. Deze aandoeningen zijn met name: dementie, cerebrovasculaire aandoeningen zoals hersenbloeding, multiple sclerose, epilepsie. Ook zullen studenten meer kennis vergaren over traumatische hersenletsels, de impact van infecties en hersentumoren. Er zal niet alleen worden stilgestaan bij de wijze waarop de anamnese en neurologisch onderzoek uitgevoerd wordt, ook het stellen van een diagnose en het instellen van een behandeling zal verduidelijkt worden. Tevens zal aan de orde komen wat de rol is van de neuropsycholoog bij dit hele proces.

Tijdens het volgen van de cursus "Behandelingsmethoden en klinische vaardigheden" ontwikkelen studenten hun vaardigheden als "practitioner", zij leren werken met de belangrijkste behandelingsmethoden binnen het werkveld van de medisch psycholoog. Ook leren zij veel voorkomende communicatieproblemen te herkennen en effectieve communicatievaardigheden toe te passen. In deze cursus komen bijvoorbeeld ook interventies op het gebied van "seksualiteit en chronische ziekte", "palliatieve zorg", pijn en *E-health* aan de orde. Tijdens de practica oefenen studenten met ontspanningstechnieken en *mindfulness*, en gedragsinterventies die er op gericht zijn patiënten te helpen om te stoppen met roken (gedragsverandering). In de practica wordt gewerkt met rollenspelen waarbij studenten hun vaardigheden verbeteren met behulp van acteurs.

In de cursus psychofarmacologie verwerven studenten medische psychologie kennis op het gebied van de effecten die verschillende psychofarmaca hebben op de werking van het centrale zenuwstelsel en het gedrag van de mens. Hierdoor kunnen zij na succesvolle afronding van de cursus inhoudelijk op een adequaat niveau communiceren met medische zorgverleners over de therapie van patiënten met psychofarmaca. Ook zijn zij in staat om met patiënten de effecten en neven-effecten van psychofarmaca te bespreken.

Het tweede jaar: tijd om vaardigheden/kennis toe te passen

Zoals ik hierboven eerder beschreef: de 2-jarige masteropleiding Medische Psychologie gaat uit van een 'scientist-practitioner' model. Hiermee wordt dus nadrukkelijk beoogd wetenschappelijke inzichten (masterthesis) en klinische ervaring (klinische masterstage) te verbinden. Het doel van de uitgebreide klinische stage tijdens het tweede jaar van de opleiding Medische Psychologie is het verwerven en toepassen van basisvaardigheden en kennis op het gebied van diagnostiek, begeleiding en behandeling van somatisch zieke patiënten.

Klinische stage: tijd om te specialiseren

In het tweede studiejaar van de master kunnen studenten een bepaalde richting geven aan de invulling van de klinische stage en de masterthesis. De master Medische Psychologie werkt nauw samen met verschillende afdelingen medische psychologie, die met name gelokaliseerd zijn in het zuiden van Nederland (provincie Noord-Brabant) en het noorden van België en kan zo een klinische stage aanbieden aan haar studenten. De mogelijkheden zijn: medische psychologie voor volwassenen (1e of 2e lijn), pediatrie psychologie of klinische neuropsychologie. Vanaf het academisch jaar 2011 kunnen studenten ook kiezen voor de track "biological psychology", waar de nadruk sterker ligt op het verrichten van medisch psychologisch onderzoek en het schrijven en publiceren van een wetenschappelijk artikel tijdens de studie.

Na de afronding van de klinische stage zijn studenten in staat om als basispsycholoog binnen een afdeling medische psychologie te werken en bij te dragen aan (neuro)psychodiagnostiek of behandeling van problemen bij kinderen, volwassenen en ouderen. De afgestudeerde master Medische Psychologie kan actief bijdragen aan de zorg voor diverse patiëntgroepen.

Wetenschappelijke stage

In het tweede studiejaar is een belangrijk doel het schrijven van de masterthesis. In deze periode leren studenten zelfstandig wetenschappelijk onderzoek te verrichten in de medische stagesetting. De resultaten van dit onderzoek worden in het Engels gerapporteerd in de vorm van een onderzoeksverslag. Het streven is dat de masterthesis wordt geschreven in de vorm van een onderzoeksartikel, met andere woorden, in een format zoals dat in (medisch) wetenschappelijke tijdschriften gebruikelijk is. De master medische psychologie is nauw verweven met het onderzoeksinstituut CoRPS (Center of Research on Psychology in Somaticdisease). Binnen CoRPS werken medisch psychologen, biologen, gezondheidswetenschappers en medici gezamenlijk aan wetenschappelijk onderzoek naar de relatie tussen psychische en lichamelijke klachten. Het doel is bij te dragen aan een betere zorg en een betere kwaliteit van leven. Het onderzoek is verdeeld in vier programma's: hart- vaatziekten, diabetes mellitus, oncologie en neurologie (<http://www.tilburguniversity.edu/nl/onderzoek/instituten-en-researchgroepen/corps/>).

Nieuwe track: Biologische Psychologie

Vanaf het academisch jaar 2011 zal een nieuwe track aangeboden worden: Biologische Psychologie. Deze track is met name geschikt voor studenten die zich in hogere mate willen specialiseren in het doen van medisch psychologisch en/of neuropsychologisch onderzoek. Studenten die aan de track Biologische Psychologie deelnemen volgen onder andere de cursus research skills in plaats van de cursus behandelmethoden. In de cursus "research skills" wordt 'hands-onexperience' opgedaan in het verrichten van experimenteel onderzoek, waarbij fysiologische maten worden gemeten. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om programmeren in E-prime, EEG, ECG, endocriene maten verzamelen, analyseren van fysiologische maten en bronlokalisatie. Het is een intensieve cursus waarin diep wordt ingegaan op de methodologie van het experimenteel onderzoek in deze context. In het tweede jaar zal voor studenten die de track biologische psychologie volgen, de klinische stage vervangen worden door een onderzoeksstage waarin wel wordt gewerkt met patiëntgegevens, maar waarin het directe diagnostisch en therapeutisch handelen met patiënten van minder belang is. Het onderzoek kan fundamenteel van aard zijn. Het streven is dat de resultaten van het onderzoek dat de studenten uitvoeren gepubliceerd worden in een internationaal peer-reviewed wetenschappelijk tijdschrift, waarbij de studenten als (co)auteur (mee)publiceert. De studenten die in deze variant de masteropleiding Medische Psychologie volgen, verwerven geen basisaantekening psychodiagnostiek.

Toelating tot de master Medische Psychologie

Kandidaten die in aanmerking willen komen voor een opleidingsplaats in het komend studiejaar dienen hiervoor een sollicitatiebrief te schrijven. Op de website van de Universiteit van Tilburg (www.tilburguniversity.edu), Faculteit Sociale Wetenschappen, wordt uitgebreid toegelicht wat de toelatingsvoorwaarden zijn, welke criteria de toelatingscommissie hanteert, aan welke eisen de sollicitatiebrief dient te voldoen en hoe het tijdspad voor de toelatingsprocedure eruit ziet. De twee belangrijkste voorwaarden zijn allereerst dat de

student een bachelordiploma Psychologie heeft behaald met een voor de opleiding relevant vakkenpakket (zie de website van de opleiding voor een explicitering van het vereiste vakkenpakket). Vervolgens is een belangrijke voorwaarde tot toelating dat het gemiddelde resultaat van de bachelor vakken van de student zeven of hoger is. Studenten die solliciteren en voldoen aan de toelatingseisen worden uitgenodigd voor een toelatingsgesprek. De toelatingscommissie van de opleiding bepaalt welke studenten in aanmerking komen voor een (voorwaardelijke) toelatingsverklaring. In het gesprek kunnen de volgende zaken besproken worden:

1. studievoortgang in de bachelor;
2. motivatie en de capaciteiten van de student om zich naast psychologische kennis en inzichten ook inzichten uit de medische wetenschap eigen te maken;
3. motivatie en het vermogen om klinisch wetenschappelijk onderzoek uit te voeren, onder andere tot uitdrukking komend in de resultaten die in de bachelor zijn behaald voor onderzoeksgereleerde curriculumonderdelen;
4. heeft de student de juiste attitude en geschikte communicatieve vaardigheden om te kunnen functioneren in een medische setting?
5. motivatie en vermogen om als psycholoog, onder supervisie, diagnostiek en behandeling te verrichten bij patiënten in een medische setting;
6. voldoende beheersing van de Engelse taal.

Sollicitatiebrief

Studenten die in aanmerking willen komen voor een opleidingsplaats dienen een sollicitatiebrief in het Engels te schrijven met daarin de motivatie van de keuze voor de master medische psychologie en een argumentatie waaruit blijkt dat voldaan kan worden aan de toelatingsvoorwaarden A en B.

Kandidaten dienen tevens te vermelden welk accent zij in het tweede studiejaar willen geven aan de klinische stage en de masterthesis. Afhankelijk van de mogelijkheden kan een student voor een opleidingsplaats solliciteren in de richting van medische psychologie voor volwassenen (1e of 2e lijn), pediatrie psychologie of klinische neuropsychologie.

Indien lezers van Psychologos meer informatie wensen over de masteropleiding tot Medisch Psycholoog, kunnen zij een e-mail sturen naar de auteur van dit artikel: f.pouwer@uvt.nl

Résumé

L'Université de Tilburg a développé un master en Psychologie Médicale.

L'article présente les conditions d'accès au programme, son contenu et son organisation ainsi que ses débouchés.

Dans la mesure où le modèle biopsychosocial commence à faire son chemin, il est certainement intéressant d'aller jeter un coup d'œil chez nos voisins du Nord ...

5. Schram M.T., Baan C.A., Pouwer F. Depression and quality of life in patients with diabetes: a systematic review from the European depression in diabetes (EDID) research consortium. *Curr Diabetes Rev.* 2009; 5(2): 112-9.